

ביאורים

לאחר שלמדנו בימים הקודמים את ששת הדברים, שאף שאינם כלולים בעיקרים או בשורשים, חובה על כל מאמיני תורת משה להאמין בהם, עולה השאלה מהו היסוד המייחד אותם? כפי שאנו יודעים, תורתנו הקדושה מלאה במצוות ובעניינים בהם ראוי להאמין, ולכן יש להבין מדוע נבחרו עניינים אלו באופן מיוחד.

מתוך מצוות התורה נלמדים עוד ענייני אמונה רבים. כיוון שעניינים אלו נגזרים מתוך מצוות פרטיות, לכן לא נמנו באופן מיוחד.

כדוגמה למצוה ממנה נלמד עניין יסודי באמונה, מביא רבי יוסף אלבו את האמונה בכך שה' שומע את התפילות, הנגזרת ממצוות התפילה.

עניינים אלו הנלמדים ממצוות פרטיות, יחד עם האמונה בכל סיפורי התורה, כדוגמת האמונה בקריעת ים סוף ושאר הניסים, מוכרחים אף הם, והם נלמדים מתוך העיקר של אמונה בתורה מן השמים.

לעומתן, ששת העניינים שלמדנו בימים האחרונים אינם נובעים מתוך לימוד של אחת ממצוות התורה, אלא הם מגיעים מתוך מסורת וקבלה העוברת באומה מדורי דורות. על ידי מסורות אלו התבססה בעם ישראל צורת הקיום והאמונה של התורה כולה, והכופר באחת מכל המצוות הללו אמנם אינו נקרא "כופר" כיוון שהוא מאמין בעיקרי האמונה, אך הוא נקרא "מין", כיוון שכפירתו בהם מוציאה אותו מכלל מאמיני תורת משה והוא נחשב כמי שיצר לעצמו אמונה מסוג אחר.

יש להוסיף, שאמונות אלה משפיעות על קיום התורה כולו:

א. האמונה בחידוש העולם, מלבד ההכרה שהבורא אינו מוגבל, מלמדת אותנו שלעולם יש מטרה ויעד. כאשר העולם נוצר מתוך בחירה מוחלטת של הבורא, ולא מאחר שהוא היה מאז ומקדם, דבר זה מעיד שישנה מגמה לעולם שלמענה בחר הקדוש ברוך הוא לברוא את העולם.

ב. האמונה בנבואת משה, נצחיות התורה והשכר הרוחני לעולם הבא שאנו זוכים לו ואפילו ממצוה אחת, נותן משמעות ערכית ונצחית לקיום תורה ומצוות. אמונה בעניינים אלה יוצרת בנו יחס מרוגם ומשמעותי לחיי תורה.

ג. האמונה בתחיית המתים וביאת המשיח מפיחה את התקווה שהעולם יהיה טוב יותר, ונותנת את הכוח להתמודד גם במצבים קשים ומייאשים. היא אף מחברת את ההווה על העתיד, בידוענו שכל מעשה מוביל ומקרב אותנו אל הגאולה השלמה.

הרחבות

• האם יש מצוה להתפלל

ראוי להאמין שהשם יתברך שומע תפלת הצועקים לפניו... וכיצא באלו האמונות התלויות במצוות מיוחדות. רבי יוסף אלבו מתייחס לאמונה כי התפילה נשמעת וכי היא פועלת את פעולתה פמצינה. מקור דברים אלו הוא ככל הנראה במכילתא דרבי שמעון, שם למדו: "ועבדתם את ה' אלוהיכם: איזוהי עבודה שלבב? הוי אומר זו תפילה" [שמות כג, ה].

ואכן, בעקבות דרשה זו, הרמב"ם מונה את התפילה כמצוה: "מצוה החמישית - שנצטוונו בעבודתו... ואף על פי שמצוה זו מן המצוות הכוללות, כלומר, שאינן נמנות, כמו שבארנו בעיקר הריבועי, יש בו גם כן פרט והוא מצוה בתפילה" [ספר המצוות, עשין ה]. התפילה המעשית היא חלק מעבודת השם בה נצטוונו, ולכן היא נחשבת כמצוה.

הרמב"ן חולק על הרמב"ם. לדעתו התפילה אינה מצוה (וממילא היא אינה חובה). התפילה אמורה להיות אותנטית ולבטא את הצורך של האדם להתקרב אל ה': "אלא ודאי כל עניין התפלה אינו חובה כלל, אבל הוא ממידות חסד הבורא יתברך עלינו ששומע ועונה בכל קראנו אליו" [השגות לספר המצוות, עשין ה].

אמנם, אף שהרמב"ן ממאן לקבל את התפילה המעשית כמצוה, בסוף דבריו הוא כותב שאפשר לראות בתפילה מצוה אחרת - המצוה להאמין בכוחה של התפילה: "ואם אולי יהיה מדרשם בתפילה עיקר מהתורה, נמנה אותו במניינו של הרב, ונאמר שהיא מצוה לעת הצרות, שנאמין שהוא יתברך ויתעלה שומע תפלה והוא המציל מן הצרות בתפילה וזעקה" [שם]. יש לציין שניתן למצוא גם הדרכה מעשית - להתפלל בשעת צרה.

ולא מנינו בכלל האמונות הללו האמונות הנתלות במצוות פרטיות, כמו: התשובה והתפלה וזולתן, ולומר שראוי להאמין שהש"י שומע תפלת הצועקים לפניו, וכן שהוא מקבל בתשובה לשבים אליו, וכיצא באלו האמונות התלויות במצוות מיוחדות - לפי שאין ראוי למנות שום-מצוה באמונה יותר מזולתה. גם לא מנינו אמונת היות השכינה שורה בישראל, והיות האש יורדת מן השמים על מזבח העולה, והיות הכהן נענה באורים-ותמים, וכיצא-בהן - לפי שאלו נכללות באמונת הנסים והנפלאות שהיו בתורה בכלל, ואין ראוי למנות אלו יותר משאר הנסים, כאמונת בקיעת ים סוף, או פתיחת פי הארץ לבלע את קרח ועדתו, ושאנסו חיים שאולה, ולהורות על הפלגת הנס - שסתמה הארץ את פיה עליהם, כמו שאמר הכתוב: "ותכס עליהם הארץ" [במדבר טז, לג], שלא כדרך הבקיעה הנעשית על-ידי הרעש שהיא נשארת בקועה תמיד; פי כל-זה וכיצא-בו בכלל האמונה בתורה ובכל הנסים המספרים בה.

ואולם השש-אמונות שזכרנו, אכן מנינו אותן להיותן אמונות מקבלות באמה, מיוחדות לקיום עקרי התורה ושרשיה תמיד. וקיום התורה בכל זמן תלוי בהן, אף-על-פי שאין שרשים אליה, פי כבר יציר מציאותה זולתן, כמו שבארנו. והכופר בהן יקרא "מין", אף-על-פי שאינו כופר בתורה, ואין לו חלק לעולם-הבא.

קיום התורה
תלוי בשש
אמונות אלו

נענה באורים-ותמים - ה' עונה לו דרך חושן המשפט של הכהן הגדול, שבה מצויים האורים והתומים. שאולה - לשאל. הרעש - רעידת אדמה.

